

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — Banińska-Laborna Antonina

K: 291/291 Pom.

Brodnica - Tajne nauczanie

I. Materiały dokumentacyjne

I/1 – relacja właściwa k. 2 s. 1-4

I/2 – dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora

I/3 – Inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora k. 4 s. 1-4

II. Materiały uzupełniające relację

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”):

III/1 – dot. rodziny relatora

III/2 – dot. ogólnie okresu przed 1939 r.

III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939 – 1945)

III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r.

III/5 – Inne...

IV. Korespondencja

a) biurowa

k. 1 s. 1

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”]

k. 6

VI. Fotografia: brak

T: K: 291/291 Pomr. Brodnica,

Baniecka - Laborna Antomino

v. Karty informacyjne

N. 6

Tj maner

Zaborowe Antymine

Porodnice
Tj maner

Zamieszkała w Brzeżnicy

2000 I z polsk. tj. polskie lotki rotacyjne
29 XII 45 nazywa od 1. V 44 - 20 I 45

15 godz tyg 5 mermin
podpisane B. Pomorski i J. Kolesier

2000 II od 1 XI 41 - 20 I 45 w liście 15 godz tyg
20 II 46 5 mermin

1)

Brodzica 3
tajne maile.

Baniędra Antonina

Serdecznie zapraszam na 2 Wandy Cybulskiej
"Hdy" / patm R-238 - Brodnica - 172/11,
mięsieńki i jedyną mięsieńkami całą
obserwację.

Po awersowaniu Hdy 2145, odwołanie
kontaktowania się z siostrami i innymi
początkowo awersowanymi odier i jedyną

291

Dok. Brodnicze

ty manus 2

kuzy Zabornie Antoinette
ps. "Elżbete" "Grogon"

2 d. siostra
I roboty Baniacha

Wzrost u relacji siostry + Wandy Cy Bultsky
W czasie awantury brodnickiej w I 45 odstępie
ps. Romanowska i d. siostra tena zycie

Termin

nr. 3 z 1911 w Białymostku

Zaproszenie z 1941 r. Dok. Brodnicze? przez Romanowską

ELŻBIETY ZAWACKI

ca. 2) Koleriankowi. W dniu 29 III 45, gdy wywożono
- cały transport z Brodnicy było na dworcu
kolejowym i usiłując przemusiła Iida by
próbowała uciec - Iida jednak jej nie posłucha-
ła - brata się straszyła, że ją zostawi.
Wszystkie informacje przekazano sur
Istotnie osobie nie brisico.

Jene Dobrowolna - Langosch
"Kite"

29 III 1995

tj. nazwa samopomocy Cyf

Bañiecka Antonina, mgr, ps "Elipsa", "Grzegorz", z domu Świta, II voto Za-
ur. 3.03.1911 r. w Kamionce pow Biłgoraj, córka Stanisława i Anny z d. Wo-
zamieszkała w czasie okupacji w Brodnicy; ^{borna}
/maż ^{zobacz} aresztowany w czasie branki inteligencji 20.04.1940 r. / ^{Łoszyn}
obecnie mieszka w Toruniu.

Czynna w samopomocy społecznej - wysyłała paczki do obozów, przekazywała żywność
Uczestniczyła w tajnym nauczaniu /zweryfikowane/
Nie zaprzysiężona do AK - pomagała jako czasowa skrzynka pocztowa oraz
przepisując na maszynie tajne materiały /mieszkała w jednym pokoju z
z-czynią kier. V K insp. Brodnica "Adą"/

Zródło: relacja własna /291/, dokumentacja tj. nauczania.

II/2

Baniecka Antonina, mgr, ps "Elipsa", "Grzegorz", z domu Świta, II voto Za-
ur. 3.03.1911 r. w Kamionce pow Biłgoraj, córka Stanisława i Anny z d. Wo-
zamieszkała w czasie okupacji w Brodnicy; Łoszyn
/mąż ^{zob.} aresztowany w czasie branki inteligencji 20.04.1940 r./
obecnie mieszka w Toruniu

żywność

Czynna w samopomocy społecznej - wysyłała paczki do obozów, przekazywała
Uczestniczyła w tajnym nauczaniu /zweryfikowane/
Nie zaprzysiężona do AK - pomagała jako czasowa skrzynka pocztowa oraz
przepisując na maszynie tajne materiały /mieszkała w jednym pokoju z
z-czynią kier. V K insp. Brodnica "Adą"/

Źródło: relacja własna /291/, dokumentacja tj. nauczania.

FUNDACJA
Baniacka Antonina, mgr, ps "Elipsa", "Grzegorz", z domu Świta, II voto Za-
ur. 3.03.1911 r. w Kamionce pow Biłgoraj, córka Stanisława i Anny z d. Wo-
zamieszkała w czasie okupacji w Brodnicy; ^{borna} Pószyn
/mąż ^{Artem} aresztowany w czasie branki inteligencji 20.04.1940 r./
obecnie mieszka w Toruniu.

żywność
Czynna w samopomocy społecznej - wysyłała paczki do obozów, przekazywała
Uczestniczyła w tajnym nauczaniu /zweryfikowane/
Nie za przysiężona do AK - pomagała jako czasowa skrzynka pocztowa oraz
przepisując na maszynie tajne materiały /mieszkała w jednym pokoju z
z-czynią kier. V K insp. Brodnica "Adą"/

Źródło: relacja własna /291/, dokumentacja tj. nauczania.

ELŻBIETY ZIMNY

Zaborna Antoina (Bawiecka)

Brodnica
AK F

Relacja opublikowana

zob. Relacje o toulów konspiracji pomorskiej...,
Nyd. FAPAK, t. XXXI, Toruń 2000, s. 28.

I/1. Relacja

- Relacja Antoniny Bameckiej-Labornej, Toruń
12 II 78 r., rękop. oryg.

k. 2 s. 1-4

Dane osobiste

- ad 1. Antonius Faberius pr. v. Bańwicka z domu - Świta
 ad 2. ur. 3. III. 1911r. pr. Bałograj, ul. Kamienna
 ad 3. Stanisław, Anna z Wołoszynów.
 ad 4. Dwójmy rolnik. Pierwszy musi być doktorem med. - gine-
 kolozą. Drugi (po wojnie) architekt
 ad 5. Wykładowca wyższe. Nauczycielka fiz. w zakresie
 matematyki.

ad 6. Teruś,

- W tym okresie w miarę moich i koleżanek możliwości pomaganiu
 bezrobotnym z "Wesołego Miasteczka" w Poznaniu.

II

Wykładowca robotnicze sama w oparciu o kompetencje,
 podawanie obiadów w stołówce akademickiej, prace
 w bufecie stud. Stypendium otrzymane dopiero na czwartym
 roku studiów. Następnie pracowałam dwa lata w szkole
 prywatnej z prawami państwa w Poznaniu. Równocześnie
 odbywałam bezplatną praktykę dra Cwojdzickiego - wybit-
 nego metodyka w szkole im. Bergera w liceum.
 W 1939r. we wrześniu wyjechałam za granicę.

III.

Mój mąż aresztowany 20 kw. 1940r. Była to masowa akcja
 aresztowań członków Zw. Zachodniego (około 1000 osób)

Po aresztowaniu męża przenieśliśmy się chwilowo do rodziców,
 bo groziło mi wywiezienie. Tu pod koniec stycznia 1941
 moich rodziców i 4 siostry w wieku 16-25 lat. Ja uciekłam -
 miałam schronienie u sąsiadów, ponieważ nie byłam
 zameldowana. Siostry wywieziono do "Prus Wschodnich"
 na roboty, rodziców zaś do "Generalnej Guberni". Tam był

1941

jaci mój brat, który po walce tam pozostał. W marcu prze-
 mierzaliśmy się do Brodnic i tam pracowaliśmy w Prywatnym
 Biurze Przewodzenia Książ. Biuro materialne do ob. Kurzyń-
 skiego. Potem jak powołano go do wojska biurem kierował ob-
 nie pamiętam ^{urzędem}.
 W tym biurze zetknęliśmy się z ob. Burczykiem - nau-
 cyicielem i odtąd rozpoczęła się nasza współpraca na odcinku
 tajnego nauczania. Mój pseudonim "Elektra" zmieniliśmy na
 później na "Gregorz". Nie zmieniliśmy obywatelstwa.
 (ostatni stempeł mamy 10 styż. 45r.) Uczyliśmy 2 komplety
 dzieci. Jedem w domu w którym jadalismy obiady
 ziołowy z Krowyck i córka w wieku do 15 lat. Uczyliśmy
 polskiego i historii bo to były dzieci rolników eugenedukacji
 i drugi komplet w domu, a potem w biurze - dzieci, które
 nie chodziły do szkoły (dzieci Polaków) uczyliśmy wszyst-
 kich przedmiotów wg programu. W biurze miałam
 dwa wyjścia na dworzec (opier głownego) i siłkę zacie-
 mienie obiem co sprzyjało pracy. Mnie mniej przez ten
 okres ponad 3 lat byłam nieregularnie uwerowa. W lutym
 w 44r. (byłam ostrożna) że obserwuje mnie gestapo wskutek donie-
 szenia kierowniczkii Arbeitsamta, mieszkającej u nas, że
 do mnie przychodzą ludzie lubwi. Po dwu tyg. obserwacji
 wzywano mnie do Kryminalnej Policji i Reporter ze mnie
 mieszkającej rzecem Wandzie Cybulskiej pod pretekstem,
 że nie mówię po niemiecku. Wanda była eingedeutcht
 i miała brata w wojsku niemieckim. Wysłanki te wzięły
 wzięła na siebie, mówiąc, że to rozbija liżna przysyła jej
 ze wsi produkty i stąd ma różną wzięły.
 Poza tym znu głównego zrefa zginął na froncie kilka dni
 wcześniej i to też wpłynęło na względny tolerancję w stosunku
 do mnie.

Drukownie wzywano mnie na komisję lekarską celu

1 wyznaczenie na roboty do Niemiec, ale dr Gurowski nauczył mnie symulować choroby na dwunastki, a poza tym lekarz „Baltendeutsch” uwzględnił parokrotnie żart, że mój mały był lekarzem.

Repartuar tylko okopy (rozpracowanie ziemi) przez 16 ^{tyg.} w 1944r (sierpień - listopad).

Powinno być komuny był pomocnikiem mleczarza - otrzymywał od niego masło, które dostarczał p. Szymkiewiczowej (przez różnych powoźników) która miała ewi żony w obozie koncentr. Dostarczał również masło i śmietanę do mojej przyjaciółki Martyszkowej, ^{z Brańszczyca} która miała syna w więzieniu w Berlinie. Zaraz po upadku powstania w W-wie dostawał kilka adresów z obozów i tam wzywał zbiorowo wyżyłymi paranki. Za wiele rzeczy placił garderobę mego ojca i garderobę przyrodniczą z Pomorza. Kontakty inne z podziemiem - to wstawianie u mnie listów (moby rachunków do krzyżowania) przez młodszego entomologa, które odlatywało za samą Kubicką. Następnie przepisywanie na maszynie w kilka egzemplarzy kilka razy - pierwsze dohyrystycy i p. uolniamu w Powstaniu; następnie stornikiem do żołnierskiej radzieckiej (innejk treści mię pamiętam) przepisywałam dla Boguskiej zdaje się z Golubów i nowogrodzkiej u nas, bo jej brat dalej.

Do AK nie ualeziatam, ale miando do mnie pał zauważanie. Zdarzało się ualeziatam moja wyjątkowa pał zauważanie.
 Ob. Burczyk był po wojnie dyrektorem Liceum Pedagogicznego ^{z Produicy} ^{- 1950} Ja od 1947 roku byłam też dyrektorką w gimn. i Liceum Żeńskim w Produicy.

Dalry cięz mojej pracy umieścić dys. dr Kofalski wzmianka o odnawianiu.

Komisja Weryfikacyjna Kuratoriumu zaliczyła mi okres tajnego nauzeemia w podwójnym wymiarze
Olat 5 mies. i 10 dni.

Mój mąż ugiął w wrześniu 41 r.
Pieniądze wysyłałem również do ^{zapomnianego nazwiska} rodziny z Warsz., którego
został oświadczył a który miał być w Mauthausen.
Mienkała w czasie okupacji w Międzywiesiu i w trudnych warunkach.
Kach. Jego syn zmarł oboz.
Marta - (do 8 kg mies.) przekazywała także innym osobom, tym
który mieli oboz w więzieniach.

Wiele problemów nie pamiętałem - to przecież
było przed 30 lat temu sprawa typu miatalem operacji
głowy co wyrażenie rozpłynęło na moją pamięć.

Proszę o bieżącą pomoc w napisaniu
relacji - za podpis własny zapis nazwiska
w pliku 1.

13/11 78 r. Z. Zawacka

I/3 Inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora.
Banięchiej Antoniny:

- Orzeczenie Okręgowej Komisji Weryfikacyjnej przy Kuratorium Okręgu Szkolnego Pomorskiego Nr 120/47-O.K.waw.,
Toruń, 24 czerwca 1947r., odpis, usp.

k. 1 s. 1

- Pismo dr Antoniego Kotanińskiego do Kuratorium
Oświaty i Wychowania w Toruniu z prośbą o odzwo-
nienie Antoniny Łabornej, Toruń, 20 stycznia 1976r.,
musa kopia.

k. 3 s. 2-4

- odpis -

ARCHIWUM

Elżbiety Zawackiej

poz. 294 Now
data wpływu I-1978

Okręgowa Komisja Weryfikacyjna
przy Kuratorium Okręgu Szkolnego
Pomorskiego

w T o r u n i u
Nr. 120/47-O.K.wew.

O r z e c z e n i e

Okręgowa Komisja Weryfikacyjna przy Kuratorium Okręgu Szkolnego Pomorskiego w Toruniu na podstawie rozporządzenia Ministra Oświaty z dnia 26 czerwca 1945r. w sprawie zaliczania okresu wojennego do wymiaru uposażenia nauczycieli/Dz.U.R.P.Nr.24 poz.140/zaliczyła Obywatelce mgr Zabornej Antoninie, nauczycielce Państwowego Gimnazjum i Liceum w Brodnicy z okresu wojennego czas pracy w zorganizowanym tajnym nauczaniu w Brodnicy od 1 listopada 1941 do 20 stycznia 1945r. w wymiarze podwójnym t.j. 6/sześć/ lat 5 mies. 10 dni.

Okres przebywania w więzieniu lub w obozie koncentracyjnym

w - od - do - w wymiarze podwójnym t.j. lat - mies.- dni -.

Okres ukrywania się w ucieczce przed zarządzeniami w stosunku do niego represjami okupanta w związku z pracą w zorganizowanym tajnym nauczaniu od - do - w wymiarze - t.j. lat - mies. - dni -.

Okres przymusowej bezczynności od - do - w połowie t.j. lat - mies.- dni -.

Okres pracy w niezorganizowanym tajnym nauczaniu w- od - do - w wymiarze- t.j. lat - mies.- dni -.

Łącznie 6/ sześć lat 5 mies. 10 dni.

Komisja Weryfikacyjna nie zaliczyła zgłoszonych okresów po 1 września 1939r. do 31 października 1941r. ponieważ Obywatelka nie była w dniu 1 września 1939r. nauczycielką publicznej szkoły względnie państwowej.

Od orzeczenia niniejszego służy odwołanie w ciągu dni 14 od dnia doręczenia orzeczenia w drodze służbowej do Ministerstwa ^{Państwowej} Oświaty.

Komisji Weryfikacyjnej przy Ministerstwie Oświaty.

Toruń dnia 24 czerwca 1947r.

Przewodniczący

/-/ Jan Makowski

Członkowie:

dwa podpisy nieczytelne

Okrągła pieczęć z godłem Państwa

Kuratorium Okręgu Szkolnego

Pomorskiego w Toruniu.-

ARCHIWUM

Elżbiety Zawackiej

poz.

Za zgodność:

5. I/13 2.
dr Ketański Antoni
emerytowany Dyrektor Studium
Naukocyflicznego
w Toruniu

Teruń dnia 20. stycznia 1976r.

Do
Kuraterium Oświaty i Wychowania
w T o r u n i u
= = = = =

Pismo niniejsze wysyłam do Kuraterium w Toruniu dlatego, ponieważ przy likwidacji uczelni omawiałem w Komitecie Miejskie Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej sprawę odznaczeń niektórych naukowców studium, którzy na tę swoją pracę zasłużyli.

Wskutek przeprowadzonej reorganizacji administracji w Polsce w ubiegłym roku wniosek o odznaczenie mgr Antoniny ZABORNEJ przesyłam poprzez Komitet wojewódzki PZPR w Bydgoszczy, gdyż jego kierownicy są najlepiej w omawianej sprawie zorientowani.

Proszę uprzejmie o rozpatrzenie sprawy nadania odznaczenia Ob. mgr Antoninie ZABORNEJ za okres Jej długoletniej służby.

Ob. mgr Zaborna Antonina urodziła się 3 czerwca 1911r. w Kamieńcu, pow. Biłgoraj. Ojciec Jej - w swoim czasie przeniósł się na Pomorze w rejon Brodnicy, gdzie kupił niewielkie gospodarstwo - *5/100*
(zwiększo dzieci) /Zgnieźblety/ Rodzina Jej była *bliska* i każde z dzieci ojciec Jej Stanisław Suiła starał się odpowiednio do życia przygotować. Na skutek wyróżniającej się zdolności Antoninę posłał do państwowego gimnazjum w Grudziądzu, która przeważnie o własnych siłach - drogą korepetycji ukończyła szkołę średnią, a następnie poprzez udzielanie korepetycji, pracę w stołówkach i na koleniach - Uniwersytet w Poznaniu. W ósmym roku studiów ze względu na osiągnięcie dobrych wyników w nauce uzyskała stypendium. Uniwersytet w Poznaniu ukończyła, uzyskując stopień magistra filozofii w zakresie matematyki. Po jego ukończeniu odbywała bezpłatną praktykę w Liceum Mat. - fizycznym Im. Bergera i tymczasowe zatrudnienie w Poznaniu.

We wrześniu 1939r. wychodzi za mąż za dr-a Alfonsa Banieckiego, lecz życie Jej ze względu na wojnę nie układa się szczególnie. Mąż Jej w 1940 r. zostaje przez Niemców aresztowany i ginie w obozie koncentracyjnym w Mauthausen-Gusen, a ona w 1941r. przenosi się do Brodnicy. Rodzina i rodzinstwo wywieziono do Prus i Generalnej Guberni, a jej udało się zatrzymać w Brodnicy w charakterze księgowej.

Pracując w Brodnicy wchodzi w kontakt z szeregiem osób - między innymi Ob. Burozykiem -/po wojnie dyrektor Liceum Pedagogicznego/ i współpracuje przy organizowaniu tajnych kompletów nauczania. Jest to okres na tym terenie szczególnie trudny. Mimo to *nie* wiele osób utrzymało się przy polskości. *Wielu* *do* Nie przerywa pracy w tajnych kompletach nauczania i mimo silnego nacisku nieprzyjaciela nie przyjmuje III grupy/Velkalisty/ a nawet pomaga aktywnie rodzinom aresztowanych.

16 tyg. w 1944r (sierp. - listop.) *Koperturowe nowy*
Pracim wrodzone. Chocznitani Kopac (Ktu) 19

po odzyskaniu niepodległości Kuratorium Okręgu Szkolnego w Toruniu zaliczyła Jej na okres tajnego nauczania 6 lat i 5 miesięcy do wysługi lat.

W Polsce Ludowej przystępuje natychmiast po uzyskaniu wolności do aktywnej pracy. Już w marcu 1945r. organizuje se w Wrockach pow. Gelub-Debrzyn szkołę podstawową, w której jakiś czas pracuje, a następnie obejmuje obowiązki nauczycielki matematyki w Miejskim Liceum Żeńskim w Brodnicy. Na terenie miasta i powiatu pracuje aktywnie z młodzieżą, głównie ZHP. Prowadzi obóz szkoleniowy w Gersnie i w Starym Okrywub. Jej praca była oceniana przez władze szkolne bardzo wysoko, gdyż już w październiku 1947r. powierzono Jej obowiązki dyrektorki Liceum, w którym pracowała jako nauczycielka. Równocześnie w pełnieniu funkcji dyrektora szkoły pracuje w pow. zarządzie Ligi Kobiet i wstępuje do PPS w 1947r. Jest to okres trudnej i wzmoczonej pracy społecznej w tym środowisku. Umiejętnie wykorzystwała entuzjazm społeczeństwa i jego patriotyzm, organizuje szereg imprez, które wzbogaciły szkołę w Brodnicy w nowy księgozbiór i szereg cennych pomocy naukowych. Odnosi również szereg sukcesów w pracy kulturalno-oświatowej, organizując razem ze ZNP szereg imprez artystycznych z młodzieżą wspomnianego środowiska.

Ze względu na wysokie kwalifikacje i sprawy rodzinne w roku 1950 przenosi się do Wejewa. Ośrodka Metodycznego w Toruniu. W niedługim czasie obejmuje stanowisko nauczycielki i dyrektorki 11 letniej szkoły TPD w mieście. W szkole tej mimo negatywnego stosunku do tego typu uczelni oszczędności rodziców potrafiła tak zorganizować pracę, że zakład ten nabrał w krótko odpowiedniego autorytetu i spełnił włożoną nad przez władze szkolne rolę ideową t zn. przyczyniła się umiejętnie do laicyzacji życia szkoły i oszczędności środowiska rodziców w Toruniu.

Ze względu na wychowanie małego dziecka obejmuje funkcje zastępcy dyrektorki szkoły, ale już po upływie stosunkowo niedługiego czasu włącza się aktywnie w bieg ówczesnych spraw środowiska. Przez czas pewien pracuje w szkole wiekowej dla aktywu partyjnego i Komendy M.O. w Toruniu. W pracy tej jako nauczycielka matematyki odnosi znaczne sukcesy. Za ten okres pracy władze szkolne przyznają Jej nagrodę sierpniową.

Od 1.IX.1955r. Ob. mgr Antonina ZABORNA zastępcy zostaje przeniesiona do pracy w Studium Nauk. w Toruniu. Uczelnia ta potrzebuje wybitnych nauczycieli i wychowawców, aby sprostać wymaganiom postawionym przez władze szkolne w przygotowaniu do zawodu nauczycielskiego dobrych nauczycieli.

Ob. mgr Zaborna Antonina w pracy pedagogicznej i naukowej w tej uczelni wywiązała się wzorowo - Brała twórczy udział w przygotowaniu konferencji naukowych w skali ogólno-polskiej, jakie studium wówczas organizowało.

Na UMK uczestniczyła aktywnie w seminariach naukowych, podwyższając swoje kwalifikacje.

Młodzież kierunku matematyczne - finyonego kierowana umiejętnie przez Ob. mgr Antoninę Zaborną nabrała zamiłowania do naukanego przedmiotu. Samodzielnie zaczęła podejmować szereg prac pedagogiczne - naukowych, a po wyjściu ze studium ukończyła studia wyższe w zakresie matematyki i dziś pracuje w szkołach średnich, lub kontynuuje dalsza studia.

niektóre

IV/ Korespondencja. bieżąca:

-/1.

- Pismo A. Zabornej do p. E. Kawackiej z informacją o materiałach dot. Ady i Marty, Toruń, 24 I 78, ręk. oyp.

k. 1 s. 1

IV/11

Toruń, 24. I. 78

Pani Docent

Katzyrami to materiały o których się wiem -
dotycze zmarłych Ady i Marty.
Materiał mój stany napisany jest
z nacemie chwizny - szczególnie okres
postupacyjny.

Prześlę go około południa.

Zawsz mi przy powierzeniu -
Zabrowa

Była m 22 27 I 78

Baniecka Antonina

